

УДК 327.57

DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.42.39>

ДО ПИТАННЯ РОЛІ ПОЛІТИЧНОЇ МЕДІАЦІЇ У ВИРІШЕННЯ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Ірина Патлашинська

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8551-5956>

*Волинський національний університет імені Лесі Українки,
факультет міжнародних відносин, кафедра міжнародних комунікацій та політичного аналізу
пр. Волі 13, 43025, м. Луцьк, Україна*

Актуальність дослідження полягає у тому, що науковий інтерес до політичної медіації у вітчизняній науці та політиці стає більш помітним, зокрема, це пов'язано з тими подіями соціально-політичного характеру, які відбуваються у нашій державі внаслідок збройної агресії Росії проти України. Політична діяльність будь-якої демократичної держави у зовнішній і внутрішній політиці тісно пов'язана з пошуком оптимальних ефективних рішень у разі виникнення суперечностей і розбіжностей, з обранням тих способів вирішення конфліктів, які завдають найменші негативні політичні, соціальні й економічні наслідки для держави. Необхідність і актуальність аналізу конфліктів і їх вирішення за допомогою політичної медіації також обумовлено тим, що у сучасному світі взагалі й у країнах, що стали на шлях становлення демократичних інститутів та відмовилися від авторитарних чи тоталітарних відносин та режимів, зокрема, суперечності внутрішнього або міждержавного характеру досить часто набувають найвищого ступеня поширеності та гостроти, переходять до форм деструктивних збройних зіткнень, що загрожують важкими матеріальними втратами та людськими жертвами. Незважаючи на наявні публікації в окресленій сфері, необхідною, на думку авторів, є більш ретельна увага до вказаної проблематики.

Авторами акцентовано увагу тому, що можливо виокремити існування політичної медіації при врегулюванні воєнних конфліктів на двох рівнях: внутрішньодержавному та міжнародному, відповідно до цієї класифікації будуть відрізнятися, як самі процедури проведення медіації, так і сфери їх застосування. У дослідженні авторами обґрунтовано думку про те, що роль медіації у врегулюванні воєнних конфліктів є надзвичайно важливою, оскільки в умовах демократичних систем держав вони врегулюються на основі демократичних принципів, а у авторитарних політичних системах – адміністративно-бюрократичних.

Ключові слова: медіація, політична медіація, воєнний конфлікт, альтернатива, мирне вирішення.

Вступ. Людство живе в епоху цифровізації, запровадження новітніх технологій і, одночасно, в епоху нових викликів, які ставлять під сумнів усе його подальше існування: пандемії, стихійні лиха світового масштабу, невідворотні зміни клімату, випробування нових видів зброї відбуваються у кожній державі та мають наслідки для всіх народів світу. Ми можемо констатувати, що на сучасному етапі будь-яка людська діяльність неминуче передбачає виникнення тих або інших протиріч, що спричиняють конфлікти, суперечки та розбіжності.

Якщо врахувати той факт, що одночасно з їх виникненням поширюються й нові війни нового покоління, як-от, наприклад, гібридна війна, подібні зіткнення можуть нести у собі високий руйнівний потенціал, а наслідками можуть стати серйозні та критичні порушення діяльності держав, які виступають учасниками цього процесу, у вигляді воєнних конфліктів. Очевидно, щоб їх вирішити та нівелювати шкідливі наслідки, що вони спричиняють, необхідно використовувати весь доступний арсенал засобів.

Тісно пов'язаною зі сферою врегулювання воєнних конфліктів є сфера врегулювання конфліктів у політиці, адже саме у політиці знаходять свій прояв всі інші сфери діяльності людини: правова, економічна, соціальна. Саме у політичному вимірі на сучасному етапі приймаються ті рішення, які вирішують долі не лише окремих категорій громадян, а всього суспільства у цілому. Відповідно до зазначеного, зважене та помірковане вирішення конфліктних ситуацій у політиці є одним з пріоритетних напрямів діяльної кожної демократичної держави світу щодо питань, як її внутрішньої, так і зовнішньої політики.

Якщо держава у разі виникнення протиріч досягає цих завдань за допомогою дозволених засобів, що не порушують права та законні інтереси інших держав, світової спільноти у цілому, то мова йде про те, що ця держава є повноцінним суверенним учасником міжнародних відносин. Саме вирішення конфліктів мирним шляхом є одним з основоположних принципів міжнародного публічного права, у той час, коли міжнародний воєнний конфлікт або внутрішньодержавні зіткнення військового характеру мають однаковий за своєю природою деструктивний зміст, не ліквідоване у діалозі протиріччя, яке й спричиняє конфлікт.

У зв'язку з окресленим вище, актуальним стає використання найбільш ефективних засобів вирішення конфліктів, зокрема, воєнних. Альтернативні способи вирішення суперечок, такі, як медіація, можуть і подолати їх шкідливі наслідки, і сприяти налагодженню та розвитку дипломатичних відносин, оскільки держави можуть приймати участь не лише, як учасники конфлікту, але, як треті сторони, які сприяють його вирішенню. Безумовним є врахування й політичного аспекту при проведенні медіації для врегулювання воєнних конфліктів, особливо це стосується нашої держави, враховуючи контекст збройної агресії Росії проти України, а також географічне розташування нашої держави у самому серці Європи.

Метою і завданням дослідження є з'ясування місця та ролі політичної медіації при вирішенні воєнних конфліктів, а також потенціалу її практичного застосування в Україні. У статті досліджено інститут політичної медіації, як один з інструментів вирішення воєнних конфліктів, з'ясовано його переваги порівняно з іншими альтернативними способами врегулювання конфліктів. Авторами статті проаналізовано особливості проведення політичної медіації у разі виникнення внутрішньодержавного або міждержавного конфлікту. Авторами статті надано визначення політичної медіації, а також запропоновано класифікацію її різновидів відповідно до сфери застосування та складу учасників, які приймають у ній участь. Також автори статті виокремили ті принципи роботи медіатора, які повинні бути ним реалізовані у процесі здійснення процедури медіації при вирішенні воєнних конфліктів.

Методами дослідження є комплекс загальнонаукових прийомів щодо аналізу передумов виникнення такої галузі медіації, як політична, її правової природи, а також використання спеціальних юридичних методів для з'ясування особливостей і виокремлення видів політичної медіації.

Результати дослідження. Загальновідомо, що «mediation and peacekeeping are commonly used tools to manage conflict» [1], багато країн світу з розвиненою економікою запроваджують медіацію, як альтернативний спосіб вирішення конфліктів, у тому числі й воєнних. Протиріччя всередині одного соціуму (держави) або декількох соціумів (держав) існують у сучасному світі та будуть виникати на майбутнє. Проте існують приклади подолання таких протиріч в історичній ретроспективі, шляхом здійснення їх перетворення у нові форми співробітництва, формування підґрунтя згоди на основі конструктивного, взаємоприйняттого для всіх сторін конфлікту, діалогу. Це можливо пояснити з тої точки зору, що ті фактори, які розділяють і викликають суперечності, одночасно можуть й об'єднувати, стати запорукою економічного, політичного й культурного розвитку.

Мова йде про ту синергію відмінностей, яка існує в Україні: поліетнічність і поліконфесійність народу нашої держави надає потенціал для поступального розвитку, а також комплекс переваг над іншими державами у світі, який швидко змінюється. Це твердження стосується й медіації, позаяк «in the coming years, intercultural mediation will play an ever-increasing role in globally and internationally: be it in international, regional and local politics, in the business arena or in the health sector, in the multicultural educational institutions or social services» [2].

Емпіричним шляхом людством було з'ясовано, що будь-який конфлікт необхідно врегульовувати саме мирним шляхом, без застосування сили. Проте це не завжди є прийнятним варіантом для сторін конфлікту, інколи потрібна ще стороння допомога того, хто має нейтральну думку щодо суперечки, яка виникла, поважає позицію сторін і допомагає мирному вирішенню конфлікту. Саме таким чином, на нашу думку, стихійно виникає таке явище, як політична медіація, яке лише згодом отримало своє наукове обґрунтування. Хоча й на теперішній момент не існує єдиного розуміння визначення політичної медіації, а також «the qualitative mechanisms through which political mediation occurs empirically remain understudied, especially as they relate to the content-specifying stages of the legislative process» [3].

Отже, можна стверджувати про те, що політична медіація в Україні поки що не існує, як автономне явище, а її сфера застосування у нашій державі є обмеженою. Проте, якщо можна надати їй узагальнене визначення, що це – один з альтернативних способів вирішення конфлікту за участю посередника між специфічними, формалізованими та неформалізованими суб'єктами політичного процесу. До них можна віднести держави, як основні суб'єкти міжнародного права, а також певні регіони та невизнані території. Якщо аналізувати інститут політичної медіації, можна виокремити її два різновиди відповідно до сфери застосування у воєнних конфліктах: та, яка використовується у внутрішньодержавних конфліктах, й та, що використовується у міжнародних конфліктах.

До першого різновиду можна віднести ту політичну медіацію, яка була застосована при врегулюванні етнічних конфліктів між громадами Аві та Гумуз в Ефіопії [4]. Застосування медіації при врегулюванні внутрішньодержавного конфлікту є те, що, зазвичай, вона має стихійний характер і виникає у моменти гострих політичних криз усередині тої чи іншої країни. Відповідно до цього, нам вбачається, що у цьому випадку застосування медіативних процедур не завжди відповідає тим ключовим аспектам, яким повинна відповідати медіація. Проте, з іншого боку, зважаючи на зазначений стихійний характер проведення процедури примирення у період внутрішньополітичної кризи, мова йде про важливий показник: відсутність безнадійності ситуації та наявність можливості для сторін отримати рішення суперечки, яке б задовольнило всі сторони конфлікту, на майбутнє. Це важливий показник для сторін конфлікту та для народу тої чи іншої держави у цілому, для державних і соціальних інститутів про можливе сприятливе вирішення ситуації. Таким чином, вказаний факт сприяє стабілізації ситуації у країні ще до того моменту, коли буде вирішено сам конфлікт.

До другого різновиду політичної медіації можна віднести ту, яка заснована на основних принципах міжнародного права. Зокрема, мова йде про «many controversies concern the restitution of movable cultural objects lost during war, occupation, or colonization or following theft or illicit trade in peacetime» [5]. Цей різновид політичної медіації відрізняється більшою різноманітністю форм проведення, тому, на нашу думку, є більш доцільним з практичної точки зору, для застосування в Україні. Різноманітність полягає, що процедура медіації може бути проведена на рівні самих держав за участю посередника або, наприклад, на рівні громад тих країн, які приймають участь у конфлікті, також за участю посередника. Причому важливим фактором у випадку міжнародної політичної медіації є те, щоб уряд країни-медіатора не змінювався, оскільки «mediators with a turnover in their

leadership are unlikely to be the most effective third parties» [6]. Окрім того, необхідно відзначити й той факт, що на сучасному етапі простежується тенденція участі у політичній медіації не одного посередника, а декількох, що засвідчили останні події під час збройної агресії Росії проти України.

Важливою є політична медіація, яка відбувається за участю третіх сторін, які здійснюють примирювальну процедуру на неофіційному рівні. Ми маємо на увазі, перш за все, представників громадянського суспільства тих держав, між якими виник конфлікт. У цьому випадку мова йде про те, що за допомогою такої процедури медіації можна досягти не лише домовленості політичних еліт і прийняті відповідних політичних рішень, а й улагодження самого конфлікту та попередження виникнення подібних ситуацій на майбутнє.

Таким чином, ми можемо виокремити принципи, яких повинен дотримуватися медіатор у політичній медіації для успішної її процедури та сприятливого для всіх сторін конфлікту, його вирішення: об'єктивність у аналізі ситуації політичного зіткнення; раціональність при оцінці та підборі способу врегулювання конфлікту; конфіденційність певної інформації, яка стосується, зокрема, безпеки держави, при розгляді спірної ситуації, враховуючи специфіку самих суб'єктів, які виступають сторонами у конфлікті. Щодо принципу добровільності при зверненні до політичної медіації у рішенні конфлікту, то він дотримується не всіма державами. Так, у США, Великобританії та Китаї звернення до вирішення спірних ситуацій, не лише у політичній сфері, а й у правовій і економічній має примусовий характер. У зазначених країнах прийнято відповідні закони, які зобов'язують звертатися до досудових способів вирішення конфлікту, а також сама практика врегулювання подібних ситуацій спрямована на необхідність звертатися до фахівців [7; 8; 9].

Також необхідно зазначити ті особливості політичної медіації, які стосуються безпосередньо України, а саме: низька громадянська активність населення з очікуванням вирішення тої чи іншої конфліктної ситуації силами політичної еліти певного регіону або держави; у внутрішній політиці практично не застосовуються медіативні механізми вирішення політичних конфліктів, особливо, при врегулюванні спірних ситуацій між суспільством і політичною елітою; у рамках вирішення політичних конфліктів виникає гостра потреба у фахівцях у галузі політичної медіації.

Висновки. У глобальному соціумі існують конфлікти між багатими та бідними країнами; між світовими соціальними системами, між державами, суспільством та природою; зіткнення на релігійній (конфесійній) основі; найжорстокіша конкуренція на світовій арені останніми десятиліттями відбувається з метою володіння природними ресурсами. Міжнародні, міжконфесійні, міжетнічні, расові та інші конфлікти можуть відбуватися, як у мирній, ненасильницькій формі, так і з застосуванням методів збройної боротьби.

Результатом дослідження стало обґрунтування положення про те, що політична медіація є найбільш ефективним способом врегулювання конфліктів, як на внутрішньодержавному, так і на міждержавному рівні, оскільки процеси інтеграції та глобалізації, які наразі відбуваються у світі, засвідчують факт взаємозалежності та взаємовпливу держав, націй, етносів. Порушення цих зв'язків спричиняє конфлікти, суперечності і розбіжності, що загрожує співіснуванню всієї людської цивілізації.

Управління воєнними конфліктами передбачає реалізацію певних принципів цієї діяльності, насамперед, мова йде про необхідність послідовного здійснення об'єктивного підходу до конфлікту з урахуванням його адекватного опису: практика управління буде успішною, якщо її об'єктом є не уявний, а реально існуючий або конфлікт, що виникає, між двома або більше суб'єктами, якими виступають держави й інші учасники політичного

процесу, якщо ця необхідність будується з урахуванням взаємозв'язку конфлікту з дійсними проблемами та актуальними протиріччями, що виникли.

Найбільш прийнятним для застосування в Україні є різновид політичної медіації, що застосовується на міжнародному рівні, який дозволяє використати більший спектр її примирювальних процедур й обрати медіатора серед більшої кількості претендентів на цю роль.

Список використаної літератури

1. Mayer C.-H. Visions of Intercultural Mediation. *Intercultural Mediation and Conflict Management Training*. Cham, 2020. P. 249–250. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-030-51765-6_24 (accessed 15 June 2022).
2. Clayton G., Dorussen H. The effectiveness of mediation and peacekeeping for ending conflict. *Journal of Peace Research*. 2021. P. 002234332199007. DOI: <https://doi.org/10.1177/0022343321990076> (accessed 15 June 2022).
3. Basseches J. A. «It happened behind closed doors»: Legislative buffering as an informal mechanism of political mediation. *Mobilization: An International Quarterly*. 2019. Vol. 24. No. 3. P. 365–388. DOI: <https://doi.org/10.17813/1086-671x-24-3-365> (accessed 15 June 2022).
4. Mengstie M. M. Exploring indigenous conflict resolution mechanisms between the Awi and Gumuz ethnic communities in Zigem Woreda, Ethiopia. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*. 2022. DOI: <https://doi.org/10.1108/jacpr-05-2021-0603> (accessed 15 June 2022).
5. Marc-André R. Part IV Procedural and Institutional Aspects, Ch.28 International Dispute Resolution Mechanisms. *The Oxford Handbook of International Cultural Heritage Law*. 2020. DOI: <https://doi.org/10.1093/law/9780198859871.003.0028> (accessed 15 June 2022).
6. Mehrl M., Böhmelt T. How mediator leadership transitions influence mediation effectiveness. *Conflict Management and Peace Science*. 2020. Vol. 38. No. 1. P. 45–62. DOI: <https://doi.org/10.1177/0738894220916833> (accessed 15 June 2022).
7. Mediation in Criminal Misdemeanor Cases / L. Charkoudian et al. *CrimRxiv*. 2022. DOI: <https://doi.org/10.21428/cb6ab371.695095c8> (accessed 15 June 2022).
8. Wiegand K., Rowland E., Keels E. Third-party knowledge and success in civil war mediation. *The British Journal of Politics and International Relations*. 2020. P. 136914812093067. DOI: <https://doi.org/10.1177/1369148120930674> (accessed 15 June 2022).
9. Li Y., Koeken J., van Rooij B. Understanding China's Court Mediation Surge: Insights from a Local Court. *Law & Social Inquiry*. 2018. Vol. 43. No. 01. P. 58–81. DOI: <https://doi.org/10.1111/lsi.12234> (accessed 15 June 2022).

ON THE ROLE OF POLITICAL MEDIATION IN RESOLVING MILITARY CONFLICTS: EXPERIENCE FOR UKRAINE

Iryna Patlashynska

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8551-5956>

Lesya Ukrainka Volyn National University,

Faculty of International Relations,

Department of International Communications and Political Analysis

13 Voli Ave., 43025, Lutsk, Ukraine

The relevance of the study is that the scientific interest in political mediation in domestic science and politics is becoming more noticeable, in particular, this is due to the socio-political events taking place in our country as a result of Russia's armed aggression against Ukraine. The political activity of any democratic state in foreign and domestic policy is closely connected with the search for optimal effective solutions in case of contradictions and disagreements, with the search for ways to resolve conflicts that cause the least negative political, social and economic consequences for the state.

The necessity and urgency of analyzing conflicts and resolving them through political mediation is also due to the fact that in the modern world in general and in countries that have embarked on democratic institutions and abandoned authoritarian or totalitarian relations and regimes, especially internal or interstate conflict, they often acquire the highest degree of prevalence and severity, turn into forms of destructive armed conflicts that threaten severe material losses and human casualties. Despite the available publications in this area, the authors believe that more careful attention is needed to this issue. The above determines the further study of ways to resolve military conflicts using the methodology of the political environment, the acceptability of the use of mediation technologies in resolving military conflicts, as well as clarifying the specifics of resolving conflicts through mediation.

The authors emphasize that it is possible to distinguish the existence of political mediation in the settlement of military conflicts at two levels: domestic and international, according to this classification will differ, both the procedures of mediation and their scope. The authors of the study substantiate the opinion that the role of mediation in resolving military conflicts is extremely important, because in democratic systems of states they are settled on the basis of democratic principles, and in authoritarian political systems – administrative-bureaucratic.

Key words: mediation, political mediation, military conflict, alternative, peaceful solution.